

KLIMATSKE PROMJENE, ENERGIJA I OKOLIŠ

ODRŽIVI RAZVOJ U HRVATSKOJ I EUROPSKI ZELENI PLAN

Velibor Mačkić, Igor Matutinović, Vedran Recher
Studenj 2020.

U energetskej tranziciji ključna je decentralizacija proizvodnje energije na manje jedinice – sve do razine kućanstava, za što Hrvatska kod solarne energije ima dobre preduvjete.

Europski zeleni dogovor osigurava strateški i financijski okvir transformacije industrije i prijevoza, povećanje uporabe i recikliranja otpada, te socijalnu održivost i pravednu zelenu tranziciju.

Aktivnom industrijskom politikom, Hrvatska bi mogla u idućih desetak godina usmjeriti poduzetništvo, strane direktne investicije i državne potpore u stvaranje klastera u proizvodnji hrane.

*Treat the earth well:
it was not given to you by your parents,
it was loaned to you by your children.
We do not inherit the Earth from our Ancestors,
we borrow it from our Children.*

UVOD

Nerijetko znanstvene, stručne i/ili popularne publikacije započinju citatima poznatih osoba. Ovaj tekst započinjemo starom indijanskom poslovicom kako bi naglasili da je više od polovice svjetskog BDP-a, ili 44 bilijuna US \$, potencijalno ugroženo uslijed ovisnosti poslovanja o okolišu.¹ Procijenjeno je kako ljudska aktivnosti godišnje, u prosjeku, konzumira 75 posto više ekoloških resursa nego što ih priroda može regenerirati.² Problem globalnih javnih i zajedničkih dobara, kao jedno od „velikih pitanja“ političke ekonomije globalizacije jest nerješiv bez kolektivne akcije. Poslovni sektor, civilno društvo i države samo zajednički mogu potaknuti reforme u globalnoj trgovini, proizvodnji i potrošnji, mehanizmima upravljanja te u sistemu vrijednosti i ponašanja društva. Bez kolektivne akcije nastavljamo „mjesečariti“ u smjeru Velikog usporavanja i neodrživih društvenih i ekonomskih modela.

Pojam održivog razvoja ili održivosti postao je neizbježnom sastavnicom u ključnim aspektima promišljanja politike i ekonomije 21. stoljeća.

Održivost u nacionalnom kontekstu može se definirati kao očuvanje društvenog, ekonomskog i ekološkog integriteta uz istovremeno poboljšanje u strukturi i raspoloživosti prirodnih i antropogenih resursa gdje potonji sežu od javne infrastrukture do ljudskog kapitala³. Jedan od ključnih stupova održivosti jest socijalna pravednost i uključenost te odgovornost spram budućih generacija. Održivost je otvoren i kontinuiran proces, čiji budućí ishodi ovise o prethodnim politikama i odlukama što podrazumijeva dugoročno promišljanje i konzistentno djelovanje donosioca odluka. Održivost, između ostalog, implicira racionalno gospodarenje nacionalnim resursima, što je uvjet koji nadilazi isključivo prepuštanje tržištu i njegovim hirovima.

Održivost je usko povezana sa suvremenim poimanjem nacionalne sigurnosti koja pokriva vojno-obrambene, ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije.⁴ Jedna od ključnih poveznica održivosti i nacionalne sigurnosti u Hrvatskoj nalazi se u opasnostima koje proizlaze iz prijetnji klimatskih promjena, prije svega u domeni poljoprivredne proizvodnje i u proizvodnji električne energije.

U kontekstu ekonomske dimenzije održivosti, iskustvo sa virusnom pandemijom Covid-19 pokazalo je svu slabost deindustrijalizirane hrvatske ekonomije koja se od svoje samostalnosti oslanjala pretežno na turizam i druge uslužne djelatnosti.⁵ Zanemarivanje industrije ne predstavlja samo rizik gubitka tehničkih i tehnoloških kompetencija već i ovisnost o međunarodnoj trgovini u funkcioniranju svih ekonomskih sektora - sve do zadovoljavanja primarnih potreba stanovništva, što se u rizičnim situacijama, kao na primjer u slučaju dugotrajne pandemije ili međunarodnih trgovinskih ili vojnih sukoba, može pretvoriti u problem nacionalne sigurnosti.

Globalni izazovi poput velike svjetske recesije iz 2008. godine, rastuće dohodovne nejednakosti, klimatskih promjena, a sada i pandemije, ukazali su na nepremostive slabosti neoliberalne ideologije da se sučeljava sa tim i drugim problemima⁶. Vraća se, na velika vrata, aktivna uloga države u vođenju ekonomske politike i osiguranju društvene stabilnosti naspram nesputanog djelovanja globalnog tržišta. Tržište se više ne pojavljuje kao „optimalan alokator“ resursa već kao mehanizam zadovoljenja društvenih potreba i ostvarenja dugoročnih ciljeva od javnog interesa koji se kroz demokratske procese politički definiraju na razini države⁷. Za to je, međutim, potrebno znati kuda se društvo kao cjelina želi kretati, odnosno, potrebno je da na nacionalnoj razini postoji dugoročna vizija razvojnih i sigurnosnih prioriteta⁸. Potreban je, dakako, i snažan politički nosioci takove vizije.

Aktivna uloga države u definiranju i realizaciji ciljeva od javnog interesa vodi nas do novog viđenja industrijske politike koja se sada definira u kontekstu očuvanja društvene, ekološke, i ekonomske održivosti na nacionalnoj razini⁹. Kao jedan od bazičnih ciljeva te politike postavlja se osiguranje proizvodnje hrane i energije za potrebe stanovništva te razvoj industrijske proizvodnje koja je nužna za dugoročnu opstojnost nacionalne ekonomije i društva u cjelini. Ti se ciljevi postižu koordiniranom akcijom države i privatnog sektora, no uz naglašenu ulogu države u definiranju javnih ciljeva i prioriteta te u vođenju aktivne industrijske politike¹⁰. Nove razvojne strategije Europske Unije poput *Green New Deal* i *Farm to Fork Strategy* utjelovljuju taj aktivan pristup države industrijskoj politici sa općenitim ciljem stvaranja boljeg i održivog društva.

POSTIZANJE SAMODOSTATNOSTI U PROIZVODNJI HRANE

Jedan od temeljnih ciljeva održivosti prepoznaje se u ublažavanju prijetnji koje nam dolaze od klimatskih promjena i to, prije svega, u opskrbi stanovništva hranom. Odgovor na te prijetnje otvara ujedno i priliku u Hrvatskoj za funkcionalni razvoj prerađivačke industrije u domeni proizvodnje hrane.

Iako ima sve potrebne resurse, Hrvatska ustrajno pokriva gotovo polovicu svojih potreba za prehranom stanovništva iz uvoza. U 2019. godini vanjsko-trgovinski deficit u poljoprivredi iznosio 1 582,3 miliona eura sa negativnom bilancom u gotovo svim kategorijama proizvoda¹¹. To ne iznenađuje kada se uzme u obzir da država ima u posjedu oko milion hektara obradivog tla koje nije u upotrebi – odnosno da koristi tek oko 1/3 ukupnih obradivih površina¹². Postojeća obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) raspolažu pretežno sa suboptimalnim parcelama – čak 70% OPG-a nalazi se u rasponu do 5 ha¹³ – čija veličina niti izdaleka ne omogućuju efikasnu proizvodnju. Hrvatska poljoprivreda izrazito je ranjiva na klimatske promjene zbog nerazvijenog sustava navodnjavanja i sustava drenaže. Prema posljednjim podacima, navodnjava se svega 1% oranica¹⁴ što svrstava Hrvatsku pri dnu ljestvice EU 27. Većina poljoprivrednih površina nema odgovarajuće sustave za površinsku i podzemnu odvodnju a obrana od poplava je neadekvatna s obzirom na promijenjene klimatske uvjete. Ranjivost na klimatske promjene potencira i nizak sadržaj humusa u tlu, koji pohranjuje vodu te je ključan u borbi protiv suše¹⁵. Takva krajnje zabrinjavajuća situacija u stanju i korištenju poljoprivrednih kapaciteta dodatno je pogoršana katastrofalnom demografskom strukturom, gdje je 82% vlasnika OPG-a starije od 45 godina, te općenito niskim i stagnirajućim dohotkom poljoprivredne djelatnosti¹⁶.

Prostor za poboljšanje je, međutim, ogroman. Davanjem u dugoročni najam neiskorištene državne zemlje domaćim poljoprivrednicima i poduzetnicima znatno bi se proširili proizvodni kapaciteti OPG-a i tako povećala njihova efikasnost i dohodak. Sljedeći nužni korak predstavljala bi promjena poticaja u poljoprivrednoj proizvodnji koji bi se temeljio na proizvodnji odabranih kultura, umjesto na pukoj veličini obradivih površina. Ujedno bi se zaustavio trend odlaska mladih iz ruralnih područja i omogućio povratak održive demografske strukture. Ništa manje značajno, na dulji rok smanjile bi se dijelom i nepovoljne razvojne razlike između županija.

Aktivnom industrijskom politikom, Hrvatska bi mogla u idućih desetak godina usmjeriti poduzetništvo, strane direktne investicije i državne potpore u stvaranje klastera u proizvodnji hrane. U konačnici smanjio bi se deficit u robnoj razmjeni s inozemstvom a građanima bi se pružila sigurnost u opskrbi hranom. Preferencijalnim kanaliziranjem investicija u manje razvijene županije smanjile bi se sadašnje znatne regionalne razlike u razvoju i dohotku. Posebna prilika otvara se u mogućnosti brzog povećanja

udjela proizvoda organske poljoprivrede u ukupnoj proizvodnji pošto je neiskorištena državna zemlja slobodna od agrokemikalija a izvozni potencijal u zemlje EU je velik. Budući da je takva vrsta proizvodnje izuzetno osjetljiva na klimatske uvjete, to podrazumijeva i razvoj novih modela uzajamnog osiguranja temeljenih na ko-operativnim odnosima koji su već sada prisutni u zemljama EU (npr. Austrija). Kako bi se takva djelatnost mogla aktivirati na tržištu potrebno je postaviti zakonodavni okvir i implementirati regulaciju. *Deus ex machina* nije očekivani završetak tog scenarija, ali država 21. stoljeća koja bi trebala biti kombinacija socijalne, poduzetničke i inovacijske države svakako jest. Također, industrijska politika može potaknuti domaće investicije u razvoj biotehnoških znanja i proizvoda, poput sjemenskih kultura otpornih na vrućinu, potrebnih za prilagođavanje poljoprivrednih kultura klimatskim promjenama.

ENERGETSKA SIGURNOST

Neprekinuti dotok energije potreban je da bi održali željenu razinu materijalnog blagostanja i operativnu funkcionalnost ekonomije i društva. Kod razmatranja upravljanja energijom imamo u vidu dvije ključne komponente: dekarbonizaciju, odnosno prelazak na obnovljive izvore energije (OIE) te uštede, odnosno povećanje energetske efikasnosti u potrošnji - prije svega kod grijanja i hlađenja zgrada te transporta koji imaju najveći udio u krajnjoj potrošnji energije. Hrvatska, zahvaljujući visokom učešću hidroenergije u svojoj energetske bilanci pokriva oko 27% svoje ukupne potrošnje iz OIE¹⁷. Tehnički potencijali za proizvodnju električne energije iz vjetroelektrana i solarnih elektrana se procjenjuju na ukupno 17.000 MW¹⁸ tako da ima dosta prostora za energetske tranzicije te ostvarenje relativno visoke razine samodostatnosti u proizvodnji električne energije. S druge strane, zbog klimatskih promjena značajni su rizici za smanjenje proizvodnje električne energije iz hidroelektrana¹⁹, koje neki procjenjuju na čak 50%²⁰.

Strategija energetske razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine planira energetske tranzicije bez poticajnih mjera u smislu državnih potpora, te očekuje značajan angažman privatnog sektora/kapitala u financiranju projekata OIE. Postavlja se, međutim, pitanje da li se energetska sigurnost zemlje i dinamika energetske tranzicije trebaju prepustiti hirovima tržišta i interesima privatnog kapitala ili bi država trebala preuzeti aktivniju ulogu uključujući i dio potrebnih investicija? Naime, prema prosudbi eksperata, u energetske tranzicije ključna je decentralizacija proizvodnje energije na manje jedinice – sve do razine kućanstava, te na lokalne zajednice²¹. S obzirom da se decentralizacijom gube povoljni učinci ekonomija obima, država bi putem potpora trebala pokriti razliku u povećanim troškovima, pošto bi prepuštanje isključivo tržištu imalo za rezultat društveno nepovoljno podizanje cijene energije, ili se proces decentralizacije ne bi uopće ostvario. Paradigmatski primjer decentralizacije proizvodnje energije iz OI jest takozvani „100,000 Roofs

Programme“²² kojeg je 1999 godine lansirala Njemačka, nudeći poticaje kućanstvima da instaliraju foto-naponske panele na svoje krovove. S obzirom da je insolacija u Hrvatskoj otprilike tri puta veća od Njemačke²³, to bi za nas bio razuman put u energetska tranziciju.

Imajući u vidu intermitentnost proizvodnje te još uvijek neriješen problem skladištenja energije, oslanjanje na OIE ne može predstavljati cjelovito rješenje problema energetske sigurnosti. Druga strana rješenja nalazi se u raznim vidovima ušteda: smanjenju gubitka u proizvodnji i prijenosu električne energije, u grijanju i hlađenju zgrada te u sustavnom korištenju kućanskog i industrijskog otpada kao energenta. Na kraju, ne smije se zanemariti socijalna komponenta energetske politike koja se odnosi na sprečavanje energetske siromaštva stanovništva. Naime, nije u skladu sa socijalnim ciljevima održivosti da dio kućanstava ne može sebi priuštiti adekvatno grijanje ili da izdvajanja za pokriće troškova energije idu na uštrb kvalitete prehrane. Održivo društvo, u konačnici, zasnovano je na određenom blagostanju svih njegovih građana o čemu ćemo govoriti više u slijedećem odjeljku.

INDUSTRIJA, OTPAD I ZELENA TRANZICIJA

Kako bi se osigurala održivost identificirana su tri ključna društveno-ekonomska sistema u kojima je transformacija potrebna: (1) proizvodnja hrane (zemlja i vodni resursi), (2) infrastruktura i građevina te (3) energija i rudarenje. U ovom trenu njihov udio u proizvodnji čini više od trećine globalne ekonomije i oni osiguravaju 2/3 svih poslova na planeti²⁴. Negativne eksternalije svakog od navedenih sektora su poznate, ali na koji način će javne politike prestrukturirati poticaje i ograničenja ekonomskoj aktivnosti te tako potaknuti tranziciju poslovnih modela ovisi o širem kontekstu (trenutna regulacija, društvene norme i regulacije).

Preobrazba industrije u kontekstu Europskog zelenog plana temelji se na dva ključna stupa: povećanju resursne produktivnosti i povećanju uporabe otpada i vraćanju otpada u proces proizvodnje kao resursa; u skladu s paradigmatom cirkularne ekonomije. Međutim, jedna od kritika Europskog zelenog plana (EZP) usmjerena je upravo nedovoljno eksplicitnom naglašavanju resursne produktivnosti naspram produktivnosti općenito²⁵. U osnovi, veća produktivnost podrazumijeva više proizvoda (outputa) za jednaku ili manju količinu inputa – rada, kapitala ili resursa. Međutim, prema Aigingerovoj kritici EZP-a, rast produktivnosti koji implicitno podrazumijeva produktivnost rada te nepromijenjeni porezni tretman rada *vis-a-vis* emisija, može dovesti do sustavnog povećanja emisija i štetnog utjecaja na okoliš. S druge strane, rast produktivnosti resursa – više proizvoda za jednaku ili manju količinu prirodnog resursa može dovesti istovremeno do rasta plaća, a smanjenja štetnih emisija. Budući da je trenutno rad značajno snažnije porezno opterećen od štetnih emisija, politika implicitno daje poticaj za po-

većavanje produktivnosti rada, umjesto resursne produktivnosti. Kako bi se ostvario ultimativni cilj EZP-a do 2050. godine nužno je djelovati i u kontekstu porezne politike kako bi se ovi „perverzni“ porezni poticaji okrenuli. Prvi korak bi predstavljala odluka Europske komisije o zakonodavnom okviru za klimu i energiju unutar kojeg bi se regulirali novi standardi emisije CO₂, sustav za trgovanje emisijama stakleničkih plinova i EU porez na ugljik koji bi se primjenjivao u međunarodnoj trgovini. Povećanje oporezivanja štetnih emisija ugljika osigurao bi potreban izvor financiranja za „zajedničku kasu“ iz koje se može poticati decentralizirana proizvodnja energije. Iz podataka o udjelu 'okolišnih' poreza u ukupnim prihodima i porezima i doprinosima može se iščitati i slika industrije EU. Tako su na začelju zemalja po ovom porezu upravo zemlje koje su industrijski najsnažnije – Njemačka, Španjolska i Francuska s udjelima od oko 5 posto, dok se Hrvatska nalazu pri vrhu s udjelom od 9,3 posto²⁶. Na razini EU pitanje je kako pomiriti interese snažnih industrijskih sila i manjih članica poput Hrvatske, u kontekstu poreznog tretmana zagađivača. Mogući odgovor predstavlja agenda tzv. održivog financiranja²⁷ za koju je zadužen izvršni potpredsjednik EK Valdis Dombrovskis. Ona bi trebala osigurati veću zastupljenost privatnih investicija koje bi bile vođene sljedećim kriterijima: okolišni (klimatske promjene, bio-raznolikosti cirkularna ekonomija), društveni (nejednakost, uključivost, radni odnosi, ulaganje u ljudski kapital i zajednice) i kriterij dobrog upravljanja u javnim i privatnim institucijama (upravljačka struktura, odnosi poslodavac-radnik, renumeracija).

Što se pak Hrvatske tiče, u nedostatku velikih industrijskih pogona i zagađivača zraka, važnije je pitanje smanjenja otpada i implementacije cirkularne ekonomije, odnosno povećanja reciklaže i uporabe otpada. Ovdje postoji ogroman potencijal za napredak, nažalost, zbog izrazito niske startne pozicije. Prema recikliranju bio otpada, iza Hrvatske su samo Rumunjska, Bugarska i Malta, dok najrazvijenije zemlje poput Austrije, Švicarske i Nizozemske recikliraju 10 do 15 puta više bio otpada od Hrvatske²⁸. Kod reciklaže komunalnog otpada, također smo na začelju EU sa 25% recikliranog komunalnog otpada, dok je Slovenija druga u Europi sa 59%, odmah iza Njemačke²⁹. U svim ostalim kategorijama recikliranja materijala Hrvatska značajno zaostaje za ostalim članicama EU. Što se tiče uporabe ambalažnog otpada, koje je ključno sa aspekta cirkularne ekonomije jer podrazumijeva korištenje otpada u svrhu u koju bi inače bili korišteni neki drugi materijali, ili pripremu otpada za takvo korištenje, situacija je također zabrinjavajuća. Samo je Malta sa 36% iza Hrvatske koja za uporabu koristi 53% ambalažnog otpada³⁰. Slovenija je u prosjeku EU zemalja sa 75% uporabe ambalažnog otpada. Odvajanje komunalnog otpada nužno je uvesti u svim gradovima. Pri uvođenju separacije otpada ključno je i (i) informirati građane o važnosti odvajanja otpada i njihovom doprinosu boljem i zelenijem društvu te, još važnije (ii) osigurati maksimalnu jednostavnost i svojevrsnu udobnost pri odvajanju otpada za građane. Naime, potonje je ključno budući da je teško očekivati da će ljudi u kratkom roku mijenjati navike ako

im se novo nametnuta obaveza značajno ne olakša. Eklatantan primjer kako ne treba postupati je Grad Zagreb, koji je formalno uveo odvajanje otpada, ali uz brojne nedostatke. Prvo, slanje vrećica za odvajanje građanima nije bilo popraćeno nikakvim informativnim letkom – zašto odvajanje otpada, što se sa odvojenim otpadom događa, koje vrećice služe za što, kada stižu iduće vrećice, koji su dani odvoza koje vrste otpada, kako postupati s otpadom za koji nisu poslani vrećice i slično. Prema tome, već u toj prvoj fazi građani su morali sami *investirati* svoje vrijeme kako bi pronašli informacije koje ih zanimaju. Nadalje, utvrđeno je da su vrećice za plastiku i bio otpad manje zapremnine od deklarirane³¹. Također, nakon uvođenja separacije otpada počelo se postavljati i pitanje opravdanosti učestalosti odvoza pojedinih vrsta otpada. Neri-jedak je primjer u zagrebačkim kvartovima da su vrećice za plastiku preplavile ne samo kontejnere već i javne površine oko njih, dok su kontejneri za bio otpad uglavnom polu prazni.

Što se tiče odvajanja otpada i uporabe od strane poduzeća, tu je također ključna kvalitetna regulacija. Poduzeća moraju imati institucionalni *poticaj*, a ne samo vlastitu dobru volju da se ponašaju u skladu s interesom društva. Takve je poticaje moguće uklopiti i u već postojeće instrumente porezne politike, što je čak i poželjno s aspekta jednostavnosti i razumijevanja politike. Primjerice, moguće je uvesti olakšice ili oslobođenje poreza na reinvestiranu dobit u procese koji omogućavaju uporabu, bilo unutar poduzeća ili u svrhu proizvodnje inputa za druge sektore i/ili poduzeća. S druge strane, moguće je i subvencionirati 'dobro ponašanje' na način da se država obveže isplaćivati određeni iznos po količini oporabljene otpada. Međutim, kod zbrinjavanja i uporabe industrijskog otpada bit će nužno pratiti korak s ostalim članicama Europske unije u skladu s novom industrijskom strategijom i Europskim zelenim planom. Naime, Hrvatska industrija sama je preslaba i premalo diverzificirana da bi mogla sama odgovoriti na sve izazove koji se nameću u kontekstu zelene tranzicije. Čak i na razini EU tek 12% materijala koji se koristi u proizvodnji dolazi iz recikliranja³². Međusektorska i međunarodna suradnja unutar jedinstvenog europskog tržišta jedini je put kojim se dugoročno doista može utjecati na prelazak s linearne na cirkularnu ekonomiju. To naprosto znači da ako se nusprodukt proizvodnje hrvatskog poduzeća ne može koristiti kao input u proizvodnji poduzeća unutar Hrvatske, on je možda izuzetno vrijedan input za poduzeće u Francuskoj. Potrebno je na razini EU omogućiti spajanje takvih komplementarnih sektora.

Druga strana priče s uporabom otpada odnosi se na količinu. Ako je udio uporabe otpada definiran kao omjer oporabljene otpada i proizvedenog otpada, smanjivanjem nazivnika također je moguće povećati postotak oporabljene otpada. To se najviše odnosi na pretjerano ambalažno pakiranje, što je i istaknuto u Europskom zelenom dogovoru. Regulativa koja će istovremeno financijski kažnjavati proizvođače koji zbog marketinških svrha pretjerano pakiraju svoje proizvode i informirati i apelirati

na potrošače da i oni sami kažnjavaju 'nekupnjom' proizvode s takvim pakiranjem mogla bi utjecati na smanjivanje količine proizvedenog otpada. Pritom bi bilo korisno koristiti brojne nalaze iz bihevioralne ekonomije kako bi se potrošače nutkalo (engl. *nudging*) da donesu odluke koje su optimalne, kako za njih, tako i za društvo. Thaler i Sunstein ovaj pristup nazivaju libertarijanski paternalizam³³. U osnovi, radi se o tome da država *ne zabranjuje* nepoželjno ponašanje već koristeći nalaze iz bihevioralne znanosti postavlja takav okvir u kojem će ishodi biti društveno poželjni.

PRIJEVOZ

Dekarbonizacija prijevoza još je jedan od ključnih ciljeva Europskog zelenog dogovora, s ciljem smanjivanja emisija u transportu za 90% do 2050. godine. Kao instrumenti se navode poticanje multimodalnog prijevoza i prijenos 75% kopnenog tereta na plovne puteve i željeznicu, automatizirana i povezana multimodalna mobilnost, te ukidanje subvencija za fosilna goriva kako bi cijena prijevoza odražavala njegov utjecaj na okoliš. Svi ovi ciljevi izgledaju na prvu smisljeno, međutim, kada se zagrebe ispod površine postoji nekoliko suprotstavljenih ciljeva koje će primarno biti nužno riješiti na razini EU. Najočitiiji je inherentni sukob ciljeva između snažne europske autoindustrije i potrebe da se smanji sagorijevanje fosilnih goriva. (Uspješno) poticanje krajnjih potrošača i građana na multimodalni i zeleni prijevoz rezultat će smanjenom potražnjom za automobilima. Pritom rješenje teško može biti u prebacivanju fokusa u električne automobile i to zbog dva ključna razloga. Prvi je činjenica da automobili, bez obzira na koji pogon, erodiraju društveno tkivo zauzimajući ogroman javni prostor na uštrb sadržaja koji jačaju društvenu interakciju poput javnih parkova, šetališta, prostora za odmor i zabavu i slično³⁴. Drugi je pak razlog, koji se često zaboravlja da je i za proizvodnju električnih automobila i njihovih akumulatora potrebno koristiti prirodne resurse i to čak i u većoj mjeri nego u proizvodnji automobila s motorom s unutarnjim izgaranjem. Tako je otisak novih električnih automobila u pravilu veći nego kod novih 'klasičnih' automobila³⁵. S obzirom na snagu i obujam ovog sektora pitanje je hoće li sredstva EU za pravednu tranziciju biti dovoljna kako bi se podnio teret smanjivanja obujma proizvodnje.

Što se tiče Hrvatske i njezinog položaja u smislu dekarbonizacije transporta, trenutni pokazatelji nisu ohrabrujući. Broj putnika u željezničkom prometu u slobodnom je padu od 2008. godine i u 10 godina se smanjio za više od 50%³⁶. Ovaj podatak govori puno pogotovo kada se stavi u kontekst kontinuiranog rasta turističkih dolazaka. Usprkos snažnom rastu intenziteta turizma, željeznički promet nije uspio ostvariti barem stagnaciju, ako ne i rast broja putnika u istom periodu. Za usporedbu, sve su velike članice EU ostvarile značajan rast putničkog prometa u istom periodu. Situacija je slična i kada se radi o teretnom prometu, iako je ovdje pad bio manje izražen. Nadalje, dok ostale članice EU naveliko ulažu sredstva u

održivi, zeleni prijevoz uviđajući dugoročne koristi takvog pristupa za ekonomiju³⁷, u Hrvatskoj čak ni korona kriza nije potaknula politiku da se okrene ovoj vrsti prijevoza. Republika Hrvatska bi trebala povećati kapitalno održavanje postojeće željezničke mreže i u okviru EU, ali i drugih međunarodnih inicijativa (Inicijativa tri mora), tražiti sredstva za ulaganja u daljnji razvoj željezničkog prometa. Pariz, London, Berlin samo su neki od gradova koji su uslijed pandemije reagirali odlučno uvođenjem u tzv. *pop-up bike lines* oduzimajući dio prostora automobilima kako bi oslobodili prostor za bicikliste. U Italiji vlada sufinancira kupnju novog bicikla. U Hrvatskoj, i Zagrebu, ni korona kriza ni potres nisu uspjeli natjerati političare da razmišljaju planski i dugoročno. Iako se kombinacija prijevoza vlakom i biciklom sve češće navodi kao budućnost prijevoza³⁸, u Hrvatskoj su obje ove opcije prijevoza u očima donositelja odluka očito marginalne i irelevantne, uz poneki izuzetak³⁹. U perspektivi Europskog zelenog dogovora, kojim se planira osigurati 503 milijarde Eura za očuvanje klime i okoliša, ali i dodatnih sredstava putem InvestEU fonda potrebno je osvjestiti donositelje odluka kako bi na vrijeme bili spremni za prijavljivanje za povlačenje sredstava i implementaciju zelenih projekata. Štoviše, dosadašnja paradigma prijave na sredstva iz EU mogla bi se značajno izmijeniti budući da će se projekti podvrgavati provjeri održivosti i evaluaciji doprinose li klimatskim i socijalnim ciljevima Europskog zelenog dogovora. Prioriteti prometa koji bi zadovoljili ove uvjete fokusirali bi se na tri ključne stvari: (i) rasterećenje glavnih prometnica u gradovima ulaganjem u biciklističku infrastrukturu, uključujući i osiguravanje sigurnog mjesta za parkiranje bicikala, poput javnih garaža za bicikle, (ii) povezivanje prostora unutar hrvatske brzom i efikasnom željezničkom infrastrukturom kako bi se rasteretile i glavne prometnice između gradova te (iii) ulaganje u kvalitetu javnog prijevoza kako bi se dio automobilskog prometa preusmjerio na ovaj okolišno i društveno prihvatljiviji oblik prijevoza.

SOCIJALNI STUP ODRŽIVOSTI

Europski zeleni plan, kao što je spomenuto, spominje sredstva za 'pravednu' zelenu tranziciju u kojoj nitko neće biti zapostavljen. U osnovi, ideja je da se tim sredstvima osigura pomoć, obrazovanje i prekvalifikacija radnicima u najpogođenijim sektorima i regijama. Za Hrvatsku će, s obzirom na zapuštenost industrije ovaj sustav poticaja vjerojatno biti marginalno relevantan. Izazov je, međutim, za samu EU što se u Europskom zelenom planu socijalni problemi nejednakosti i siromaštva ni ne spominju, osim u kontekstu pravedne tranzicije i sektora/regija pogođenih restrukturiranjem.

Međutim, idealna zelena tranzicija bila bi uspješna samo ako i ugroženi ljudi iz trenutnog sustava imaju priliku za dostojanstven život u novom gospodarstvu. Na razini EU nužna je politička volja da se implementira progresivni porezni sustav u kojem se kažnjava korištenje poreznih oaza od strane poduzeća. S druge strane, ista ta poduze-

ća uslijed opetovanih kriza sustava koriste potpore poreznih obveznika EU. Međutim za rješenje ovog problema neće biti dovoljna čak niti regulacija na EU razini, već je potrebna koordinacija politika na globalnoj razini⁴⁰. Drugi autori opravdano pozivaju na oporezivanje najbogatijih na razini EU⁴¹. Rješenja postoje, pitanje je samo političke volje i snage da se ona implementiraju.

Ovdje se priča može preslikati i na hrvatske uvjete. Dok je približno 20 posto stanovništva pod rizikom od siromaštva, istovremeno štednja hrvatskih građana u bankama iznosi otprilike 200 milijardi kuna⁴². Ovaj nesrazmjer dobro ilustrira prostor i mogućnosti značajnog poboljšanja uvjeta za većinu građana korištenjem pametnih politika redistribucije i progresivnog oporezivanja. Zanimljivo je da su lobističke grupe u korijenu zaustavile dosadašnje pokušaje uvođenje poreza na nekretnine kao jedne vrste progresivnog oporezivanja. Naravno, postoji problem nesređenog katastra da bi se na pravilan i pravedan način takav porez implementirao. Upravo tu svoju priliku Hrvatska može tražiti u okviru Europskog zelenog dogovora, tražeći sredstva za digitalizaciju i evidenciju temeljem koje bi se u kasnijoj fazi mogao uvesti ovakav porez. Veći je izazov kod poreza na nekretnine činjenica da je hrvatska *de facto* rentijerska ekonomija u kojoj *rentijeri* raspolažu značajnom snagom u političkoj areni pa će takav porez uvijek biti problematičan.

ZAKLJUČAK

Pandemija COVID-19 pružila nam je svojevrsni prirodni eksperiment u kojem smo mogli vidjeti kako izgleda svijet u kojem potražnja za fosilnim gorivima pada umjesto da raste, u kojem države copy-pasteaju javne politike iz neznanja i straha, a javne politike se svode na „preživljavanje“ do sljedećeg kvartala. Svijet u kojem nema mjesta strateškom promišljanju jer se suočio s neočekivanim izazovom. Ali što s izazovom za koji znamo da nas vreba iza ugla?

Izvještaj o globalnim rizicima Svjetskog ekonomskog foruma identificirao je gubitak bio raznolikosti i kolaps eko-sistema kao jednu od top pet prijetnji s kojima će se čovječanstvo suočiti u sljedećih 10 godina⁴³. Stoga aktualna pandemija COVID-19 predstavlja snažno upozorenje kako su rizici povezani s prirodom izvan naših mogućnosti predviđanja i upravljanja. Takozvano Veliko usporavanje i potencijalna strukturalna ekonomska kriza posljedica su ljudskog utjecaja na prirodu koji se odvija pred našim očima.

Europski zeleni plan, kao odgovor na klimatske promjene i kišobran javnih politika EU, predstavlja novu strategiju rasta EU^{44/45}. EZP predstavlja i više od toga, on je i izvor konkurentske prednosti EU na globalnom planu. S aspekta Republike Hrvatske to je važno istaknuti budući da postoji očiti nesrazmjer u stavovima oko strateške opredijeljenosti Vlade RH^{46/47} i Ureda predsjednika⁴⁸.

Sposobnost EU u kreiranju jedinstvenog institucionalnog sustava⁴⁹ je ponovno potvrđena preko EZP-a te njime EU postavlja standarde ostalim igračima na globalnom tržištu. U temeljima EZP-a jest ideja transformacije ekonomije i društva koja može dati odgovor na klimatske promjene i gubitak bioraznolikosti te stvoriti nova i održiva radna mjesta na samom europskom kontinentu. Time bi se adresiralo i pitanje sigurnosti kako na razini poduzeća, tako i suvremenih ekonomija, kao i osigurali pozitivni efekti povećane zaposlenosti na sisteme države blagostanja u većini zemalja EU. EZP otvara mogućnost EU da razvije i zadrži prednost na području vodikove ekonomije i sektoru tzv. offshore energije na globalnom tržištu. Dodatno, energetska tranzicija, uz sve potencijalne distributivne konflikte, jamči veću efikasnost u potrošnji energije te stvaranje „zelenih“ radnih mjesta. Sve navedeno bi uz pomoć digitalizacije i umjetne inteligencije trebalo omogućiti stvaranje energetske učinkovite lanaca dodane vrijednosti koji bi bili više prisutni na europskom kontinentu i stoga manje zavisni od globalnih turbulencija.

Ono što ideju održivog razvoja i posljedično EZP čini prihvatljivim lijevom centru i ljevici jest sljedećih šest točaka. Prvo, klimatske promjene i energetska tranzicija podrazumijevaju distribucijske konflikte uslijed nejednakosti u pristupu i distribuciji resursa za koja rješenja mimo državne regulacije i intervencije ne poznajemo. Drugo, održiva ekonomija i industrija podrazumijevaju i uređene radne odnose u smislu stvaranja novih radnih mjesta (na neodređeno vrijeme) i konačnog vrednovanja neplaćenog rada. Treće, energetske učinkovite lanac proizvodnje vodi pomaku s linearne na cirkularnu ekonomiju. To naravno dovodi i do strukturnih promjena u pitanju vlasništva nad dobrima (kupac naspram proizvođača), kao i u mjestu stvaranja novih i gubitku postojećih radnih mjesta. Treće, klimatski neutralne ekonomije ne mogu biti postignute bez inovacija, a transformacija ovakvih razmjera nije moguća bez inovacijske države kao sljedećeg logičnog koraka evolucije države blagostanja. Četvrto, održivi razvoj i EZP je putokaz izlaska iz nadolazećih ekonomskih problema uzrokovanih „Velikim zatvaranjem“ jer podrazumijeva ekspanzivnu ekonomsku politiku i istodobno nudi tzv. dvostruke dividende (ekonomija i okoliš). Peto, otvara mogućnost odmaka od sistema nacionalnih računa i BDP-a kao jedine mjere ekonomskog uspjeha k indikatorima koji će uzimati u obzir socijalnu i ekološku komponentu društvenog razvoja i blagostanja (npr. Better Life Indeks OECD-a⁵⁰). I konačno, ako je budućnost crveno-zelena onda to podrazumijeva – Polanyjevskim narativom – postizanje i održavanje društvene pravednosti i ekološke ravnoteže pametnim javnim politikama, a ne mitskim tržišnim rješenjima.

Ograničenja s kojima se države suočavaju mogu se svesti na (i) buduća proračunska ograničenja uslijed ekspanzivne fiskalne politike danas i (2) narušeni sistem međunarodne kooperacije i koordinacije. Oba ograničenja će se ogledati u vidu kvantitativnih (iznos) i kvalitativnih (priroda i struktura) izazova na polju investicija što će povećati transakcijske troškove i rizik društvene i ekonomske

transformacije. U takvim okolnostima prirodan koalicijski partner državama predstavlja poslovni sektor s kojim je moguće provesti kolektivnu akciju. Uz koncept cirkularne ekonomije, na raspolaganju stoji i društvena odgovornost poduzeća, dobrovoljna implementacija vodećih praksi i iskustava, te razni oblici javno-privatne kooperacije. Unutar EZP-a postoje proturječja (npr. snažna automobilska industrija i cilj smanjenja sagorijevanja fosilnih goriva) kao i uski fokus na problem nejednakosti i siromaštva (adresiran samo u kontekstu pravedne tranzicije) što čudi kada se uzme u obzir npr. prosvjed „žutih prsluka“⁵¹ u Francuskoj. Otvorenim ostaje i pitanje koliko će privatni sektor sudjelovati u potrebnim investicijama i naravno, kako će se sama dinamika energetske tranzicije odvijati u zemljama centra, a kako u zemljama (polu-)periferije EU.

Vizija održivog razvoja i EZP je u svakom slučaju jasna i trebala bi suvremenim ekonomijama omogućiti stabilnost ((geo)- i unutarnju političku te ekonomsku) kao i osigurati kvalitetniji život građana. Rizici su brojni, ali se mogu svesti na loše upravljanje tranzicijom bilo s aspekta presporog odvijanja s posljedičnim klimatskim promjenama ili s aspekta koncentriranja ekonomske i političke moći u pojedinim zemljama.

Vizija Republike Hrvatske prvenstveno treba odgovoriti na pitanje koji je njezin ekonomski identitet. Želimo li je graditi kao agresivnu ili atraktivnu destinaciju, odnosno kao destinaciju u kojoj kao cilj postavljamo rast dohotka ili rast zaposlenosti. Socijaldemokratski odgovor na tu dilemu jest jasan i uvijek je isti - zaposlenost. Danas tome pridodajemo i kako izvor porasta zaposlenosti mora uzeti u obzir i okolišnu komponentu, te podcrtavamo kako je budućnost crveno zelena. Ovo je desetljeće u kojem ćemo osigurati bio raznolikost, zaustaviti trendove u klimatskim promjenama i postaviti temelje održivim modelima proizvodnje, potrošnje, razmjene i raspodjele oskudnih dobara. Ono nam otvara još jednu priliku da stratešku odluku koju nismo donijeli u prethodnih 29 godina konačno donesemo, unutar kišobrana pod nazivom Milenijski razvojni ciljevi UN-a i EZP. Ako je naša vizija Hrvatske kao moderne, inovativne, otvorene, uključive, zdrave, zelene, sigurne i održive ekonomije, to onda podrazumijeva i određene korake u tom procesu. Prvi je navođenje ciljeva okolišne, društvene i ekonomske transformacije:

1. Prevencija i obrazovanje ekonomskih subjekata je prvi korak u uspješnoj regulatornoj funkciji države koja kao cilj postavlja stvaranje okvira u kojem će ishoditi biti društveno poželjni.
2. Fiskalnom politikom odrediti optimalnu strukturu oporezivanja koja bi potaknula rast produktivnosti resursa i osigurala društvenu i okolišnu pravednost u transformacijskom procesu.
3. Pametnom državnom regulacijom osigurati: (i) dekarbonizaciju i povećanje energetske efikasnosti u potrošnji, (ii) optimalnu energetske tranziciju (decentralizaciju proizvodnje energije na manje jedinice i dr-

žavnu potporu u troškovima proizvodnje), (iii) financiranje istraživanja i razvoja tehnologija usmjerenih na skladištenje energije, (iv) institucionalne poticaje (subvencije i porezne olakšice) usmjerene na smanjenje otpada i implementaciju cirkularne ekonomije te (v) sprječavanje energetske siromaštva stanovništva.

4. Aktivnom industrijskom politikom poticati: (i) domaće investicije u razvoj biotehnoloških znanja i proizvoda potrebnih za prilagođavanje poljoprivrednih kultura klimatskim promjenama, (ii) stvaranje klastera u proizvodnji hrane te (iii) funkcionalni razvoj prerađivačke industrije u domeni proizvodnje hrane.
5. „Više (EU) je bolje“: međusektorska i međunarodna suradnja unutar jedinstvenog europskog tržišta osigurava prelazak s linearne na cirkularnu ekonomiju.
6. Dekarbonizacija prijevoza (vlak i bicikl) kao budućnost te okolišno i društveno prihvatljiv oblik prijevoza.

Ova lista nije konačna, niti je petrificirana. U svijetu koji se konstantno mijenja i postavlja nove izazove, mijenjati se moraju društva i ekonomije. Tehnološke inovacije i digitalizacija (posebno u sektorima infrastrukture i energetike) igrat će značajnu ulogu u transformaciji našeg društveno-ekonomskog sistema, te će i sam proces inovacija zavisiti od uspješnosti mehanizma upravljanja i regulacije (npr. korištenje javno dostupnih i privatnih podataka). Sve to dovodi do zaključka kako konkurentske, a ne komparativne prednosti moraju postati kamen temeljac naših javnih politika. U konačnici, uvijek vrijedi „... krajnji cilj je ništa, kretanje je sve...“.

LITERATURA

- 1 http://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Nature_Economy_Report_2020.pdf
- 2 Global Footprint Network (2019) 'Ecological footprint', webpage. <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>
- 3 Matutinović, I. 2006. Sistemski pristup problematici dugoročnog razvoja Hrvatske. U ured. Božičević J. «Sustavsko mišljenje i proces integracije Hrvatske u Europsku uniju». Zagreb: Hrvatsko društvo za sustava CROSS, 13-22.
- 4 Matutinović, I. 2015. National Security in the Context of Sustainability. In Conference Proceedings: Croatia in Contemporary Security Environment - Threats, Challenges and Responses. Zagreb, Croatia, 14 - 16 June 2015. Zagreb: Institute for Development and International Relations and Center for Defence and Strategic Studies "Janko Bobetko".
- 5 Mačkić, V. 2020. Hrvatska zimmerfrei ekonomija. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://www.fes-croatia.org/news/article/hrvatska-zimmerfrei-ekonomija/>
- 6 Matutinović, I. 2020. The End of Neoliberal Ideology. Green European Journal, 6 July. <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-end-of-neoliberal-ideology/>
- 7 Mazzucato, M., 2018. The value of everything: Making and taking in the global economy. Penguin Books, UK.
- 8 Lay, V. i Šimleša, D. 2012. Nacionalni interesi razvoja hrvatske kroz prizmu koncepta održivog razvoja. Zagreb: Ivo Pilar
- 9 Matutinović, I. 2014. Industrial policy for sustainability. In ed. Domazet, M. and Marinović Jerolimov, D., „Sustainability Perspectives from the European Semi-Periphery“. Zagreb: IDIZ and Heinrich Böll Stiftung, 277-293.
- 10 Mazzucato, M., 2015. The Entrepreneurial State. Public Affairs, New York.
- 11 Statistical Fact Sheet: Croatia. European Commission, June 2020. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf
- 12 Znaor, D. 2009. Hrvatska poljoprivreda ususet i nasuprot klimatskim promjenama. Prilog za okrugli stol „Sigurnost proizvodnje i opskrbe hranom u post-Kyoto periodu“ u organizaciji Heinrich Böll Stiftung-a 15. prosinca 2009. u Zagrebu. http://www.znaor.eu/uploads/3/4/5/0/3450713/klima_i_poljoprivreda.pdf
- 13 European Commission 2020. Statistical Factsheet: Croatia. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/farming/documents/agri-statistical-factsheet-hr_en.pdf
- 14 Eurostat 2019. European Union Agri-environmental indicator – irrigation. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/14965.pdf>
- 15 Vidi Znaor, D. 2009.
- 16 Vidi European Commission 2020.
- 17 Eurostat 2020. Renewable energy statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Renewable_energy_statistics
- 18 Hrvatski sabor 2020. Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2030. godine s pogledom na 2050. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2020_03_25_602.html
- 19 MZEO 2017. Izvještaj o procijenjenim utjecajima i ranjivosti na klimatske promjene po pojedinim sektorima. <http://prilagodba-klimi.hr/wp-content/uploads/docs/Procjena-ranjivosti-na-klimatske-promjene.pdf>
- 20 Landau, S., Legro, S. and Vlašić, S. 2008. Dobra klima za promjene. Zagreb: UNDP
- 21 Otto, I.M., Donges, J.F., Cremades, R., Bhowmik, A., Hewitt, R.J., Lucht, W., Rockström, J., Allerberger, F., McCaffrey, M., Doe, S.S. and Lenferna, A., 2020. Social tipping dynamics for stabilizing Earth's climate by 2050. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 117(5), pp.2354-2365.
- 22 International Energy Agency 2012. 100 000 Roofs Solar Power Programme. <https://www.iea.org/policies/3476-100-000-roofs-solar-power-programme>
- 23 <http://www.wforum.org/wp-content/uploads/2015/10/SS1-Hargreaves.pdf>
- 24 <https://www.weforum.org/reports/new-nature-economy-report-series>
- 25 <https://voxeu.org/article/green-deal-will-not-work-without-refocusing-productivity>
- 26 https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Environmental_tax_statistics_-_detailed_analysis#:~:text=ln%202018%2C%20the%20EU%2D27,107.0%20billion%20in%20nominal%20terms
- 27 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance_en
- 28 https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/cei_wm030
- 29 https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/t2020_rt120
- 30 <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ten00062>
- 31 <https://www.telegram.hr/zivot/u-bandicevom-zagrebu-sve-je-urnebesno-testirali-smo-vrece-za-sortiranje-smeca-koje-dije-30-litara-stanu-22/>
- 32 https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=cei_srm030&plugin=1
- 33 Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2003). Libertarian paternalism. *American economic review*, 93(2), 175-179.
- 34 George Monbiot: Out of the Wreckage: A New Politics for an Age of Crisis, 2017
- 35 <https://www.weforum.org/agenda/2017/11/battery-batteries-electric-cars-carbon-sustainable-power-energy/>
- 36 <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=ttr0001>
- 37 https://radkompetenz.at/en/4183/guideline-for-austrian-bicycle-funding-e40m-investments/?hilite=%27Guideline%27%2C%27Austrian%27%2C%27Bicycle%27%2C%27Funding%3A%27%2C%27E%2%82%AC40m%27%2C%27investments%27&fbclid=IwAR0mWCsS_Mwr3eDVECS_FcNjwMrnQWZvuwAmtZCF8KYJatQ_p_GAfptH9IM
- 38 https://www.euractiv.com/section/future-of-mobility/opinion/bikes-and-trains-the-tandem-to-tackle-the-climate-crisis/?fbclid=IwAR3rDI0ZKQ2SFyBr11hYUb8gPblB0abHJfJr1Y_KOPdV-A-LLTShWkRt0
- 39 https://www.zagorje.com/clanak/vijesti/zabok-i-oroslavje-zajedno-ce-graditi-biciklisticku-stazu-projekt-je-vrijedan-14-2-mil-kuna?fbclid=IwAR3rDI0ZKQ2SFyBr11hYUb8gPblB0abHJfJr1Y_KOPdV-A-LLTShWkRt0
- 40 <https://voxeu.org/article/minimum-effective-tax-rate-global-multinational-profits>
- 41 <https://voxeu.org/article/progressive-european-wealth-tax-fund-european-covid-response>
- 42 <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- 43 <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>
- 44 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_1551
- 45 https://www.fes-croatia.org/fileadmin/user_upload/The_european_green_deal.pdf
- 46 <https://www.vecernji.hr/vijesti/ova-je-kriza-sansa-zagospodarstvo-1391635>
- 47 <https://www.poslovnih.hr/hrvatska/milanovic-hrvatska-od-zemlje-za-odmor-treba-ici-prema-super-zemlji-za-rad-4252175>
- 48 Mačkić, V. 2020. Hrvatska zimmerfrei ekonomija. Zagreb: Friedrich-Ebert-Stiftung. <https://www.fes-croatia.org/news/article/hrvatska-zimmerfrei-ekonomija/>
- 49 Kovač, B. 2018. Političko-ekonomski ogledi. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske: Disput.
- 50 <http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111>
- 51 Glasenhardt, B. 2018. Marianne u "žutom prsluku": uzroci i posljedice prosvjeda. Političke analize, Vol. 9 No. 36, str: 15-19.

O AUTORIMA

Velibor Mačkić (1984) docent je na Katedri za ekonomsku teoriju Ekonomskog fakulteta u Zagrebu i posebni savjetnik Predsjednika Republike Hrvatske za ekonomiju. Nositelj je kolegija Politička ekonomija i Politička ekonomija rasta na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Istraživački interesi uključuju novu političku ekonomiju, izborne cikluse, proračunsku transparentnost i analizu konkurentnosti suvremenih ekonomija.

Igor Matutinović (1957) predaje Održivi razvoj na postdiplomskom studiju Zagrebačke škole za ekonomiju i management te sudjeluje u Doctor of Business Administration programu Sheffield Business School. U područjima ekološke ekonomike i ekonomskog razvoja objavio je niz znanstvenih i stručnih radova u zemlji i inozemstvu. Od 1999-2020 godine, u okviru multinacionalne Grupe GfK, obnašao je dužnosti direktora podružnica u Hrvatskoj i Sloveniji, te Adriatic regije. Sudjelovao je u osnivanju Hrvatskog poslovnog savjeta za održivi razvoj.

Vedran Recher (1990) znanstveni je suradnik u Odjelu za tržište rada i socijalnu politiku na Ekonomskom institutu u Zagrebu. Istraživački interesi uključuju tržište rada, ekonomiku kriminala i političku ekonomiju.

IMPRESUM

Izdavač:
Friedrich-Ebert-Stiftung,
Regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju,
Praška 8 | HR 10000 Zagreb | Croatia

Za izdavača: Türkan Karakurt,
tuerkan.karakurt@fes.hr

www.fes.hr

Komercijalna upotreba svih medija koje izdaje Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) nije dopuštena bez prethodne suglasnosti FES-a.

ODRŽIVI RAZVOJ U HRVATSKOJ I EUROPSKI ZELENİ PLAN

Progresivna politika i ekonomija 21. stoljeća, promatrana kroz crveno zelenu prizmu, temelji se na održivom razvoju, odnosno očuvanju društvenog, ekonomskog i ekološkog integriteta uz istovremeno poboljšanje u strukturi i raspoloživosti prirodnih i antropogenih resursa. Uspješnost svakog društva i ekonomije, u tom procesu, evaluirat će se obzirom na

zacrtnane ciljeve koji uključuju energetske tranzicije i rješavanje distribucijskih konflikata povezanih s njom, regulatornu funkciju države i aktivnu industrijsku politiku, dekarbonizaciju prijevoza, povećanje uporabe i recikliranja otpada pomoću dobro osmišljenog sustava kazni i/ili nagrada te postavljanje pravednijeg poreznog sistema koji relativno više oporezuje

rentu vis-a-vis rada. Kao zemlja članica EU, Republike Hrvatska treba svoju viziju i strategiju održivog rasta pozicionirati unutar Europskog zelenog dogovora koji predstavlja kišobran javnih politika EU i konkurentsku prednost EU.

Daljne informacije o ovoj temi možete dobiti na:

www.fes.hr